Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

SOKRAT I BOSNA

Damir Marić

Kada sam bio student filozofije prije rata bio sam začuđen jednim aspektom Sokratovog učenja. Naime, u Platonovom dijalogu *Gorgija*, Sokrat u raspravi sa Polom kaže da je nepravda najveće zlo. Na Polovo pitanje da li bi više volio da trpi nepravdu ili da je čini, Sokrat odgovara da ne bi želio ni jedno ni drugo, ali ako treba birati između toga onda bi prije izabrao da mu se učini nepravda, nego da je on učini. U to vrijeme sam pokušavao zamisliti konkretne situacije u kojima bi ovaj Sokratov odgovor mogao biti ispravan, ali nisam bio potpuno uvjeren u ispravnost ovog stajališta.

Kada je započeo rat u Bosni i Hercegovini užasne slike ubijanja i mučenja ljudi ponovo su me primorale da si postavim pitanje koje je Pol postavio Sokratu. Da li je bolje biti žrtva koja trpi strašnu nepravdu ili je bolje biti onaj koji čini nepravdu? Jednog dana gledao sam na televiziji kako je kamion koji je prevozio ranjenike u bolnicu pogodila artiljerija sa okolnih brda. Većina ljudi u kamionu je poubijana ili osakaćena. U tom trenutku Sokratov odgovor na Polovo pitanje postao mi je apsolutno prihvatljiv: radije bih bio među ljudima koji su trpjeli nepravdu, nego među onima koji su činili nepravdu.

Iz ovoga ne treba zaključiti da je dobro biti žrtva zlostavljanja i da treba šutjeti i trpjeti zlo koje nam se nanosi. Mislim da Sokratov stav, da bi prije izabrao da trpi nepravdu nego da je čini, treba razumjeti kao pokušaj da se naglasi koliko je nepravda veliko zlo. Kada bi ljudi mogli razumjeti koliko je zlo nepravda, oni je ne bi ni činili. Čini se da Sokrat smatra da stav protiv činjenja nepravde postavljen kao univerzalan princip znači da bi svako odustao od činjenja nepravde. U idealnoj situaciji ne bi ni bilo onih koji trpe nepravdu. Za Sokrata, kao i za druge etičare u antici, biti dobar čovjek znači biti sretan. Kreposna osoba će u svakom trenutku svog života činiti ono što je ispravno i zbog toga će joj život biti sretan. Osoba iskvarene duše biće rastrgana između bezbrojnih želja i pokušaja da ih ispuni, čime će nanijeti nepravdu drugim ljudima, te će zato biti nesretna. Stoga je za Sokrata nepravda najveće zlo i imati zlu dušu znači živjeti bijedan život. Uzevši sve ovo u obzir čini se prihvatljivim, čak poželjnim, prihvatiti neobičan stav da je bolje trpjeti nepravdu nego je činiti.

Ako se vratimo na rat u Bosni, sokratovski zaključak bi bio da nipošto ne treba pristati na činjenje nepravde niti biti na strani onih koji je čine. Najbolje bi bilo ne trpjeti niti činiti nepravdu, ali ako se mora birati onda treba odabrati stranu koja trpi nepravdu, a ne onu koja je čini. Ovo stajalište se može proširiti na postdejtonsku Bosnu i

Hercegovinu. Podržavati sokratovsko stajalište u današnjoj Bosni i Hercegovini ne znači šutjeti i trpjeti zlo koje čine naši političari. Sokrat u razgovoru sa Polom veli da naše duše mogu biti bolesne kao i naša tijela, pa kako se tijelo može liječiti, može i oboljela duša onog ko čini nepravdu. One koji čine nepravdu treba savjetovati, a ako treba, i kažnjavati. Djelovati sokratovski u današnjoj BiH ne znači šutjeti i trpjeti nepravdu, nego znači da mi ne trebamo činiti nepravdu, a one koji je čine treba opominjati, prekoravati i kažnjavati radi dobra i sreće cijele zajednice, pa i radi njih samih.

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.